

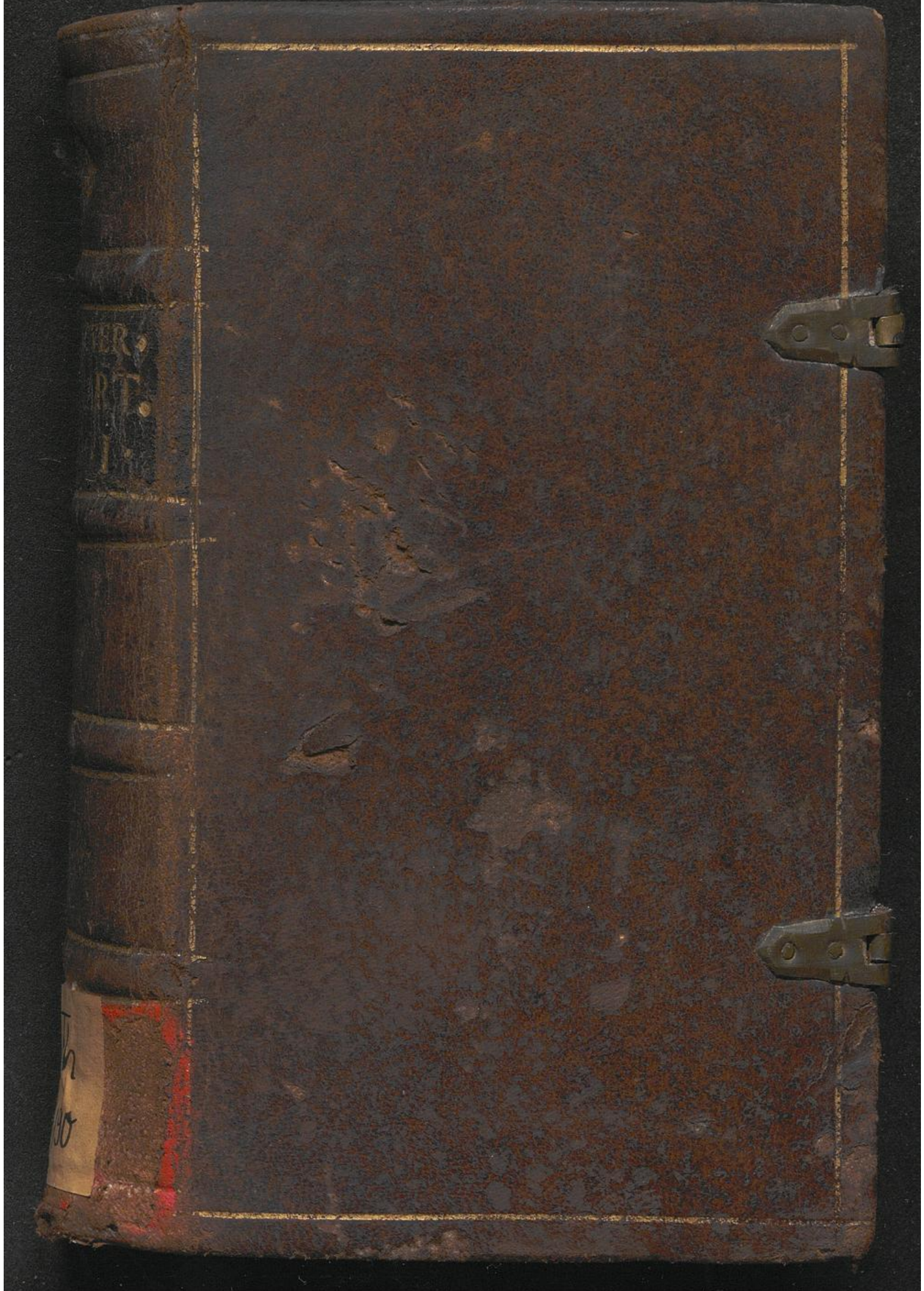
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Leeringhe Van Den H. Jacobvs Apostel, Raekende De
Heylighe Olye der Sieken, Ofte Het H. Olyssel**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1661

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71423)

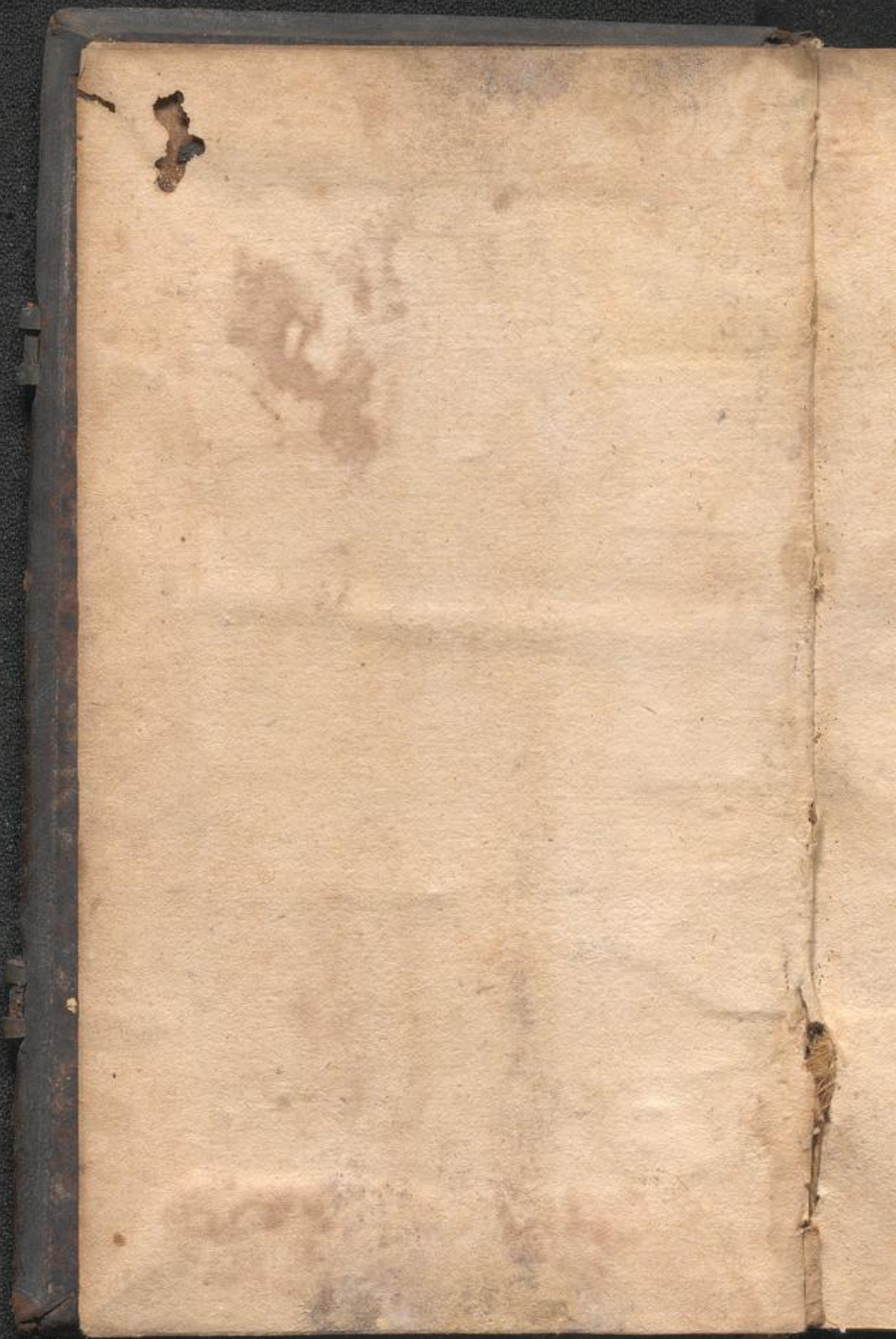

12
100

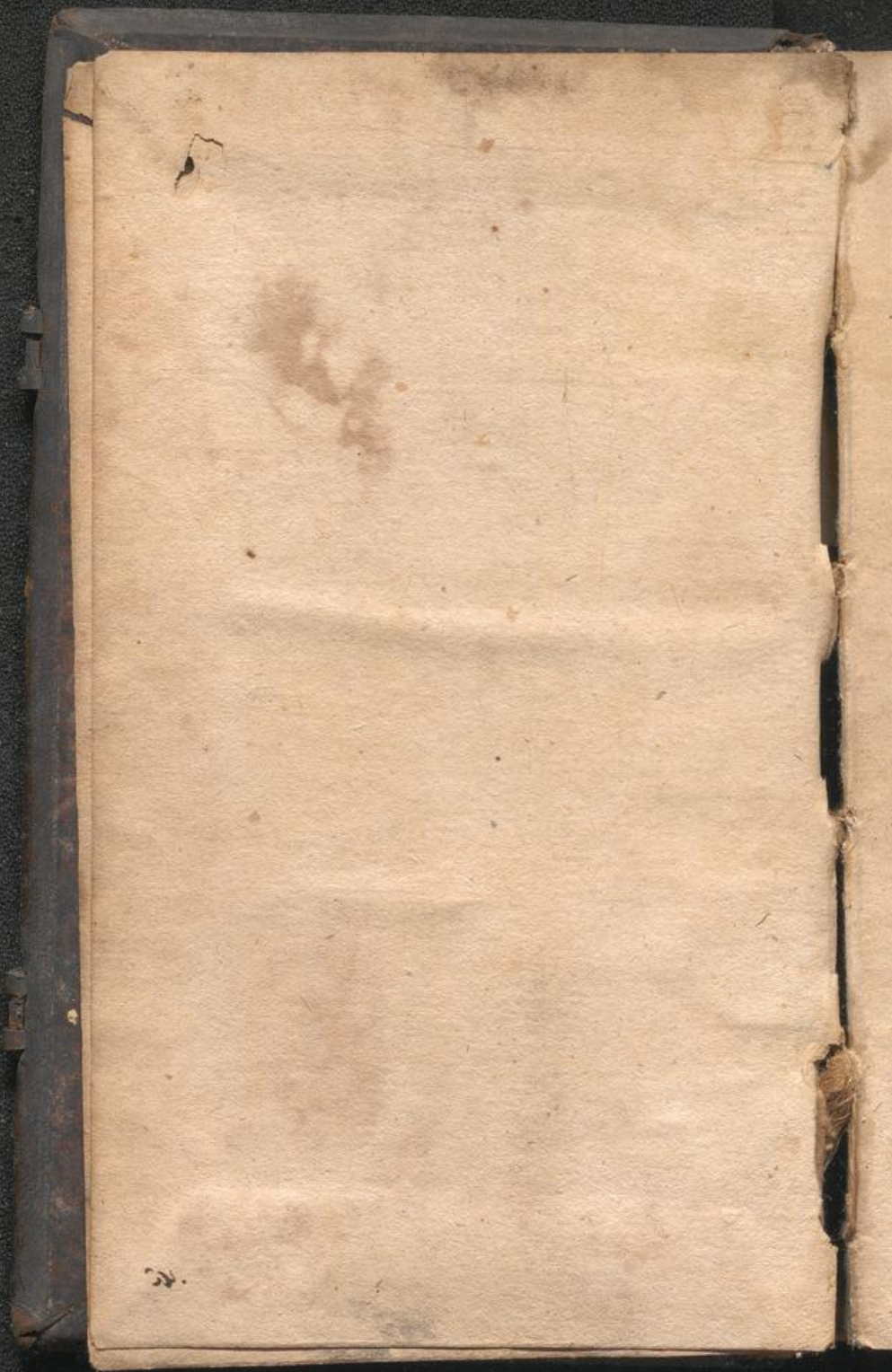
F. VI. 30. Th. 6190.

22.

LEERINGHE

VANDEN

H. JACOBVS

APOSTEL,

RAEKENDE

DE HEYLIGHE

OLYE

der Sieken,

OFTE

HET H. OLYSSEL.

VYT-GEGEVEN

Door den Eerw. P. CORNELIUS HAZART
Priester der Societeyt I E S V.

T'ANTWERPEN,

By Michiel Cnobbaert in S. Peeter, by't Pro-
fessie-huys der Societeyt I E S V. 1661.

Met gratie ende Privilegie.

DE WETENSCHEP

1770

JACOBUS

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

DE WETENSCHEP

VOOR-REDEN.

Ofse Dooz-ouders hebben verscheyden naemen ghebruyckt met de welke sy uytghebruyckt hebben de saecke / van de welke ick in dit reghenwoordich Tractaet wille handelen : sommighe hebbent genoecht de salvinghe der Sieken : Andere de salvinghe der H. Olye. Sommighe het H. Sacrament van de Olye : andere / de H. Olye. Sommighe het Sacrament der Sieken, ofte afscheydende menschen. Andere / de genesinghe der lick-teecken die overghebleven sijn vande wonden der sonden, sommighe de oplegginghe der handen. Maer niet ghemeynder als dat te noemen de uyerste Salvinghe, ofte het H. Olyffel.

De voornaemste questie / jaer het eenich verschil datter is tusschen ons ende alle anders-ghesuide ober dese materie / is of dese voorszeyde Salvinghe der Sieken, is een oprecht, en le waerachtich Sacrament vande nieuwe wet, vervolghens of het nu noch ter tijt inde kercke Christi moet ghebruyckt worden : Dit sal ick naemelijck gaen bewijfen ; oock selve bouwende op den gront van Papije.

HET EERSTE DEEL.

BEVESTINGEN VANDE VOORGAENDE MATERIE.

Korte bemerckinghe tot verklaringhe van de materie.

Bemerckt. Dat het kan ghenoecht worden een waerachtich ende oprecht Sacrament / ofte een Sacrament eyghentlijck, ende oock een Sacrament oneygentlijck : ghelijckerwijs datter een mensch is die eygentlijck, ende een mensch die oneygentlijck soo ghenoecht woert : van een mensch die

die geschildert is / machmen wel segghen / dat het een mensch is / maer oneyghentlijck , want t'en is maer een gheschildert mensch : Doch van een mensch die alles heeft dat tot een oprecht ende waerachtich mensch ver eyscht wort / als sijn een lichaem / ende eene redelijcke onsterffelijcke ziele , van dien seght men eyghentlijck dat hy een mensch is.

Alsoo gaet het hier mede : al wat een Teeken is van eenighe gheestelijcke saecke / kan wel ghenoemt worden een Sacrament / maer oneyghentlijck , want een Sacrament eyghentlijck sprekende / moet vyz wat meer hebben / als dat t'een Teeken zy / alsoo wy hier naer sullen sien : niet dan het ghene dat heeft alles wat nootsaekelijck van ons / en van onse Partije wort vereyscht om te wesen een Sacrament / dat is / bupre t'wysfel / eygentlijck een Sacrament : Maer indien het alleen een Teeken zy / ende niet anders en heeft / het kan wel een Sacrament ghenoemt worden / om dat een Teeken is / maer de wijle daer veele andere eyghendommen komen t'ontbreken / soo en kan het niet anders als oneygentlijck een Sacrament genoemt worden : Maer eene sake de welke alles heeft t'welck nootsaekelijck vereyscht wort om te wesen een oprecht / ende waerachtich Sacrament / dat is bupren t'wysfel eyghentlijck een Sacrament. Indien ick dan kan bewysen naemelijck upt de H. Iacobus Apostel / dat het H. Olyffel alle de conditien heeft de welke tot een waerachtich / ende oprecht Sacrament worden vereyscht / hier upt sal moeten nootsaekelijck volghen dat het een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

HET I. CAPITTEL.

Wort bethoont dat alle de eyghendommen, de welcke van de Roomsche Catholijcke vereycht worden, tot een waerachtich, ende oprecht Sacrament, te vinden sijn in het H. Olyffel.

DE eerste eyghendom, die wy bereyphen / is / dat ter sy enige uytwendighe materie / de welke dooz onse uytwendighe sinnen kan ghebapt worden / soodaenich is in den Doop, het Water *Ioan. 3.* ende in het *H. Sacrament des Nutacrs* / dooz de consecratie / het Broodt, ende Wijn *Matth. 26. 26. &c.* de materie van de Salvinghe gheeft ons desgheliker den H. Jacobus als hy seyt / dat men den siecken soude salven met OLYE: *T*ge ne dan inden Doop is het Water. in t'*H. Sacrament* Broodt, ende Wijn, dat is in de Salvinghe de OLYE.

De tweede eyghendom, is / datter zy eene beslofte van eene inwendighe uyt-werckinghe in de ziele / namelijk instortinghe der goddelijcke gratie: *A*lsoo beloofst Christus *Ioan. 3.* den H. Gheest, ofte een vernieuwinge des inwendigen menschs aen de gene / die sullen ghedoopt worden dooz t'waeter: ende *Ioan. 6.* dat sy sullen leven, ende blijven in hem, *item Matth. 26. 28.* verghiffenisse der sonden, dooz de ghene die hem sullen nutten: *A*lsoo mede wordt van Godts wege dooz den mont vanden H. Jacobus beloofst / dat de sonden vanden ghene / die sullen gesalft worden / sullen vergheven worden: *I*ndien de siecken seyt hy / in sonden is, sy sullen hem vergeven worden.

De derde eyghendom, is / dat die uytwendighe materie een teken zy van die inwendighe vernieuwinge / oft gratie: *A*lsoo is inden Doop, het

A 3 afwas

afwasschen door 't water / een teeken vande inwendige afwasschinge der ziele / ende het Broot, ende Wijn, door de welke de lichaemen ghevoedt worden / een teeken van het inwendich voedsel der zielen: **E**ven soek het salven met Olye, is / een teeken vande inwendighe salvinghe door den H. Gheest. Want gelijk Joannes Calvijn selve bekent *Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 18.* Den H. Gheest, ende sijne gaven worden beteekent met de OLYE.

De vierde eyghendom, is / dat het Sacrament inghestelt zy van Godt / ofte van Christo selve; **D**it bevinden wy mede in 't H. Olyffel, ende dat upt den mont vanden H. Jacobus: **W**ant als den H. Jacobus seght / dat den siecken sal vergiffnisse verkrighen van sijne sonden / dan seyt hy saemen / dat hem de ghenade / ofte de gratie Godts sal ghegeven worden / want dat volghet malkanderen: **D**u ist seker, dat geen schepsel noch enghel noch mensch een Teeken kan instellen van de Ghenade Godts; want Godt alleen is den aughteur / ende gheber der gratie / **E**rgo als Jacobus seyt dat den siecken / die met olye ghesalft wort / sal verkrighen de goddelijcke gratie / de welke noorsaekelijck volghet op de vergevinghe der sonden / soo seght hy ghenoechsaem / dat dit Teeken van Godt / ofte van Christo Godt ende mensch wesende / inghestelt is.

Voeght hier nu hy / dat wy verepfschen; dat een Sacrament bedient worde immers bupien noodt / niet van alle man / maer van sekere daer toe verordineerde personen: **A**lsoo seght den H. Jacobus, dat niet aile man / maer besonderlijck de Priesters, ofte de ouderlinghen souden salven.

Daer hebt ghy alle de eyghendommen de welke van de Roomsche-Catholijcken verepfscht worden tot een waerachtich, ende oprecht Sacrament;

Maer alle dese eyghendommen worden vande H. Apostel Jacobus toegheschreven an het H. Olyffel, **E**rgo

Ergo volgens de leeringhe vanden selven **H. Apostel** / het H. Olyffel is een waerachtich, ende oprecht Sacrament.

HET II. CAPITTEL,

Wort bewesen, uyt de eyghendommen die de Ghereformeerde selve vereyffchen, dat het H. Olyffel een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

Dese eyghendommen / en konnen wy nergens beter uyt haelen / als uyt den ghenaemden Ghereformeerden Catechismus : de woorden luden albus : 66. *Vraege* : Wat sijn de Sacramenten ?

Antwoorde : De Sacramenten sijn HH. sichtbaere waerteekenen ende seghelen van Godt ingheset, op dat hy ons door r'ghebruyken der selven de beloften des Evangeliums dies te beter te verstaen geve, ende bezegele : Namelijck dat hy ons, van wegghen des eenigen slachtoffers Christi aen r'kruys volbracht, vergevinghe der sonden, en dat eeuwich leven uyt genaden schenckt.

Laet ons desen discours gaen ontlitten / ende hooren voer de oogh / dat / volghens de leeringhe vanden H. Jacobus, dit altmael past op het H. Olyffel.

Ten eersten seght Partije, dat de Sacramenten moeten HEYLIGHE teekenen sijn. **Hoe kan den H. Jacobus klaerder segghen dat de Salvinghe heyligh is / dan als hy seyt / datmen den siecken moet salben / in den Name des Heeren ? Hoe kan / r'gene in den Name des Heeren gheschiedt / anders als Heylich sijn ? Verhalven / seyt hy / dat sy mede brenghet vergiffenisse der sonden, maer dat soodanich is / moet nootsakelijck heyligh sijn / ergo de salvinghe is heyligh.**

Ten tweeden seght Partije dat de Sacramenten moeten SIGHTBARE teekenen sijn : **Dit wijst ons me-**

de aen den H. Jacobus als hy seyt dat men moet salven met OLYE: Dit is immers een sacle die sichtbaer is.

Ten derden seght Partije, dat de Sacramenten moeten TEECKENEN sijn: Den Dordrechtchen Bijbel, op de plaetse Jacobi in de *1. bemerckinghe* bekent / dat dit salven met olve van de Apostelen wiert ghebruyckt als een extraordinaris TEEKEN. Van dit woordteken (Extraordinaris) sal ick daer naer handelen; op dit pas is het my ghenoech dat my Partije bekent / dat het een TEEKEN was; jae ghelijck wy boven hebben ghehoort upt Calvin, de OLYE BETEEKENT den H. Geest, ende sijn gaeven.

Ten vierden seght Partije dat de Sacramenten moeten SEGELEN zijn, dooz de welke de belosten des Evangeliums / namelijk de vergevinghe der sonden, bezeghelt worden: Seght Jacobus niet opentijck ghenoech dat dooz het salven mee olve de belosten des Evangeliums / namelijk de vergevinghe der sonden bezegelt worden / als hy seyt: Indien den siecken sonden ghedaen sal hebben, sy sullen hem vergeven worden? ende hoe kunnen sy hem vergeben worden / ten sy van weggen des eenighen slachte-offers Christi aen 't Kruys volbracht, sonder de welke noch Sacramenten, noch pet's watter in de Christelijcke religie is / soude eenighe kracht hebben?

Ten vijfden seght Partije, dat de Sacramenten moeten van GODT INGHESET zijn: Dat de salvinghe met olve, van Christo selve inghestelt is / vervolgens van Jacobo, verkondicht / hebbe ick in 't voorgaende Capittel bewisen.

Hier upt blyckt dat niet alleen de epgendommen van een waerachtich ende oprecht Sacrament, die de Catholijcke berepffen / maer oock die Partije selve berepft / allegaer passen op het H. Olyffel, Ergo het H. Olyffel moet wesen een waerachtich ende oprecht Sacrament, niet alleen volghens de leeringhe

van 't H. Olyffel. 9
leeringhe der Catholijcken, maer oock volghens
die van Partye.

HET III. CAPITTEL.

Wort bewesen byt noch andere eyghendommen die Kemnitius vereyscht, dat het H. Olyffel een waerachtich, ende oprecht Sacrament is.

Desen Kemnitius is gheweest een gheswooren vryant van de H. Roomsche Kercke: Dies niet teghenstaende / sal thoonen dat byt syne eyghen fondamenten / en leeringhen / moet volghen / dat H. Olyffel een oprecht Sacrament is.

Kemnitius dan 3. part. Exam. pag. 47. ende 48. vereyscht tot een waerachtich / ende oprecht Sacrament.

Voor eerst dat het zy eene GHEBODEN ceremonie. Het GHEBODT vande salvinghe met olye, hebben wy klaer in Jacobo, als hy ghebidens-wijse sprekende / sept: Is yemant krank onder u, dat hy tot hem roepe de Priesters, ofte Ouderlinghen der Kercke, ende dat sy over hem bidden, hem salvende met olye in den name des Heeren. Is dat niet ghebidens, als yemant sept: Dat hy de Priesters roepe &c. Want wat is dat anders / als segghen: Roept de Priesters?

Ten tweeden vereyscht Kemnitius dat het eene ceremonie zy van HET NIEUW TESTAMENT: Seer wel: maer 't is secker dat den byef Jacobi een schryft is van 't Nieuw Testament / ergo 't is secker dat hy dese ceremonie ghebidt van Godts weghe / als wesende van 'T N I E U W TESTAMENT.

Ten derden vereyscht hy / dat dese ceremonie verschillende zy van de Ceremonien des OVDEN WETS: Dat is oock seer wel; want de wijle

men van dierghelycke Ceremonie in de oude wet niet en wist te spreken / soo blyckt het dan dat dese salvinghe eene ceremonie is / verschillende van die / van de OVDE WET.

Ten vierden verepscht Kemnitius. Dat dese Ceremonie niet en duere alleen vooz eenen tyt maer vooz ALTYT, ende GHESTAEDICHLYCK. Dese conditie bebinden wy in die woorzen des Apostels: Iffer yemant kranck onder u? want de wijle den Apostel spreekt in 't ghemeyn / sonder tyt aen te wysen of plaetse / soo en spreekt hy dan niet alleen van de siecken van synen tyt / maer oock van de volghende: maer soo lanck als desen staet des werelts sal zyn / soo lanck sullender siecken zyn / ende soo lanck alffer siecken sullen zyn / begheert den H. Jacobus (want hy spreekt in 't ghemeyn) datmen de Priesters sal roepen om haer te salven met olye / ergo die Salven is eene ceren onie niet alleen vooz eenen tyt / maer vooz ALTYT ende GESTADICH.

Ten vijfden verepscht hy / datt er zy eene belofte van de Goddelijcke GRATIE, in dier voeghen datmen verstaet de gratie ghegeven te worden / als het uytwendich teecken verthoont wort. Dese BELOFTE hebben wy by den H. Jacobus, als hy seyt: Indien den siecken sal sonden ghedaen hebben, sy sullen hem vergheven worden, wanneer? als sy hem sullen salven met olye, ende voor hem bidden wat is dit anders / dan als het uytwendich teecken sal verthoont worden, sal de GRATIE ghegeven worden?

Ten seften verepscht Kemnitius: dat dese Belofte niet en zy van alle Gzation in 't generael / maer naemelijck / ende in 't besonder / van de VERGEVINGHE DER SONDEN. Kan Jacobus klaerder spreken dies aengaende / dan als hy seyt / Indien den siecken sonden sal ghedaen hebben, SY SULLEN HEM VERGEVEN worden? Is dat niet puer 't selve 't welck Kemnitius begheert?

Ten

Ten lesten wilt hy dat dese belofte niet algemeyn zy / maer in 't besonder toege-eygent worde aen dien/de welke het Sacrament ontfanght. Den H. Jacobus, en spreekt oock niet van eene belofte in 't gemeyn/maer van eene die toegeeygent wort aen dien in 't besonder / die de salvinghe ontfanght: want hy seyt eerst: Sy sullen HEM salven; ten tweeden de sonden sullen aen HEM vergebten worden / dit siet alleen op den persoon die de salvinghe ontfanght / ergo m'hebben hier wederom in de woorden Jacobi al 't gheue Kemnitius vereyscht als nootsaeckelijck wesende tot een waerachtigh, ende oprecht Sacrament: ergo het H. Olyffel, oock volghens de eygendommen vereyscht van Kemnitius, is een waerachtigh ende oprecht Sacrament.

HET IV. CAPITTEL.

De twee voorgaende Capittelen worden bevesticht met verscheyden bekentenissen, van verscheyden Anders-ghesinde.

Hier sal vooz uyt gaen Martinus Lutherus. *Libelle de Preparacione ad mortem*: Daer hy seyt: dat de waerachtighe bereydinghe eens Christenen mensch tot de doot hier in gheleghen is / dat den siecken oprechtelijck biechte, ende sich waepene met de HH. SACRAMENTEN des Lichaems onses Heeren, ende der OLYE. Item *In Sermones de novo Testamento* Tom. 5. edit Wittenberg. Anno 1554. Pag. 34 Sect. 24. daer hy het H. Olyffel stelt neffens de andere Sacramenten/ namelijck den Doop, het Vormsel ende de Biechte.

Ten tweeden de Chronijck-schrijvers van Maegdenborgh, bekennen dat de salvinghe met Olye, in de Christelijcke Kercke/ elf hondert jaerē is in t'gehuypelijck gheweest / ende sy verhaelen veele exempelen van d'Oude / die ghesalft sijn gheweest. Doch

Doch dat sy banden eenen Out-bader segghen/ dat hy er mede spot, banden anderen, dat hy verfiert, van den anderen/ dat hy Dwael, ende meer soodaenighe faterijen/ dat syn selfs spottinghen, en versierfelen, ende dwaelinghen.

Ten derden, Joannes Hus, de welke bande Lutheranen woort gehouden voor eenen Heylighen/ ende welchen oock de Hugonotten van Vranckrijck hebben ghestelt in haeren Kalendier: al hoe wel hy van vele ende grove dwaelingen is overtuoght geweest in het Concilie van Cofnitz, soo ist nochtans/ dat men niet en bevindt iets ghehadt te hebben teghen het H. Olyffel, ter contrarien Ioannes Rokizana, een dapper discipel van Hus, probeert met vele argumenten/ ende prijst het H. Mysterie des Olyffels. *Lib. de 7. Sacram. cap. 28.*

Ten vierden, Ioannes Wickleff in *Postilla sup. cap. 15. Marci* seght dat de seben Sacramenten sijn als een Casteel/ ende sterckte/ maer dat het H. Olyffel het klincket/ ofte kleyn deurken is/ door het welke wy ingaen in t'eeuwich leven.

Item in *I. ad Corinth.* seyt hy/ dat Christus den Nurheur is van alle de Sacramenten; ende dat sommighe van hem selve sijn verkondicht gheveest/ andere van de Apostelen/ als te weten het Vormsel, ende het H. Olyffel.

Item, dat het H. Olyffel, een krachtich teecken is van eene algemeyne vergevinge der sonden.

Doeght hier nu hy Georgius Cassander, de welke al-hoe-wel in sommighe stucken verschillende bande Roomsche Kercke/ nochtans alsoo spreeckt in *Consultat. fol. 195.* De voornaemste Protestanten seyt hy/ en hebben soo seer niet versaeckt die oude gewoonte der Kercke, met de welke de siecken, tusschen de ghebeden, verwekinghe, ende vertroostinghen, oock met olye van de Priesters, worden ghesalft volghens t'Apostolisch ghebodt, om te beteekenen de inwendighe salvinghe des H. Gheests, de welke is de gratie ende barmherticheyt.

Fact

**Laet ons hoor t'leste hoozen spreken/dē hoogh-
gheleerden** Hugo Grotius *Votum pro pace Eccles. pag.*
112. **Dit sijn sijne woorden:** Aengaende de maniere
van de siecken te salven soo kan men niet twijfelen, of
dese is van de eerste tijden af gheweest, ende in alle
kercken, tot de tijden van dese scheuringhe, ghedue-
righ onderhouden. Wie heeft bevolen dese maniere af
te schaffen? Wie heeft gheseyt dat het in oude tijden
gheholpen heeft, ende nu niet en helpt? oock tot ghe-
sontheyt des lichaems? Want in d'eerste eeuwē weert-
mē wel dat het een ygelijck oock niet geholpē en heeft.

Item, Dese maniere is soo oudt, dat sommighe destri-
ghe schrijvers dese plaetse van 1. Joan. 2. v. 27. *Ghelijck
sijn salvinghe u-lieden leert*, uytlegghen vande gracie
die met de salvinghe ontfanghen wort. Soo pleghen de
woorden der Apostelen dickwils op de aenghenomen
ceremonien te passen, ghelijck tot de Colossensen *Cap.*
3. v. 9. *Rom. 6. v. 4.* Waer in sondicht de Paus dat hy
soo een oude gewoonte onderhout, ofte wat beestach-
ticheyt is daer in ghelegghen?

HET V. CAPITTEL.

Wort bewesen uyt de maniere van spreken der
H. Schrifture aengaende den Doop, dat het
H. Olyffel een warachtich, ende oproecht
Sacrament is.

PArtije moet ny bekennen dat nergens in de
Schrifture den Doop ghenoemt wort een Sa-
crament; dies niet tegenstaende wort den selven
Doop, van Partije ende oock van ons ghehouden/
voor een oproecht Sacrament: Ergo alhoewel aen
het H. Olyffel inde Schrifture den naem niet ghe-
gheven en wort van Sacrament, en moet daerom
nochtans niet uytgeschapt worden uyt het ghe-
tal der waerachtighe Sacramenten.

Maer wel in teghendeel indien ick kan bewij-
sen

sen dat de **H. Schryfture** op de selve maniere spreekt van het **H. Olyffel**, ghelyck als sy spreekt van den **H. Doop**, soo sal alle redelick verstant daer upt moeten besluyten / dat het **H. Olyffel** es den een waerachtich **Sacrament** is / als den **H. Doop**: Laet ons dit sien.

By pyncepile plaetsen synder daer Christus handelt van den Doop. De eerste *Matth. 28. v. 19.* de tweede *Marci 16. v. 16.* de derde *Ioan. 3. v. 5.*

By **Matthæus** seyt hy aen syne **Apostelen**: Gaet leert alle de volckeren / haer doopende: Soo sent oock den **H. Jacobus** tot de **Priesters** / aengatende de siecken: Haer salvende.

Doorder seght Christus dat de **Apostelen** souden doopen: In den name des Vaders, des Soons, ende des **H. Gheests**. Alsoo seght oock **Jacobus**, dat de **Priesters** souden salven in den Name des Heeren.

By **Marcus** voeght de **Heere Christus** het ghelooft by den **Doop** / seggende: Die ghelooft sal hebben &c. Alsoo spreekt oock **Jacobus** van het gelooft als hy handelt van de **Salvinghe**, ende ghebeden der **Priesteren** by de siecken seggende: Het ghebedt des Gheloofts sal den siecken behouden.

By **Joannes** gheeft Christus, de uytwendighe materie des **Doops** / te weten het water: Alsoo gheeft **Jacobus** vooz de uytwendighe materie der **Salvinghe** / de **Olyc**,

In de handelinghe der **Apostelen** *Cap. 2. v. 38.* wort gheseyt dat den **Doop** is / tot vergiffenisse der sonden: Soo seght oock **Jacobus** dat den siecken / als men hem salven sal / ende vooz hem bidden / vergiffenisse sal bekomen van sijne sonden, van den **H. Doop** seght **Paulus** *Coloss. 2. 12.* dat wy dooz dien met Christo begraven sijn, soo spreekt hy oock *Rom. 6. 4.* om wat reden? om dat onse sonden upt kracht vande doodt Christi in den **Doop** worden vergheven: Ergo alhoewel den **H. Jacobus** niet uytduckelijck en seght dat den siecken met Christo begraven wort in de **Salvinghe**, t'is ghenoech

dat hy seyt / dat de sonden vergehen worden ; want de wijle oock dese sonden niet en konnen vergehen worden als upt de kracht des doots Christi, soo moet men upt Paulo hier wettelyck besluyten dat den siecken aen den welcken de sonden / inde salvinghe vergehen worden / t'samen met Christo begraven is.

Du seght den Dordrechtchen Bijbel ophet 2. Capit. Coloss. aen de 50. *Bemerckinghe*, dat den Doop een teecken of zeghel is, naemelyck van de voozsepde vergehinghe onser misdaden; met soo goet fondament segghen wy het selve van de Salvinghe niet olye. Want als Partije ons vooztzenght Rom. 4. v. 11. daer Paulus spreekt van een Teecken, en Seghel; wy antwoorden niet syne eyghen woorden; Hy (Abraham) heeft het Teecken DER BESNYDENISSE ontfanghen, tot eenen Zeghel der rechtveerdicheydt des gheloofs. Paulus seyt wel updruckelijck dat DE BESNYDENISSE een teecken, ende zeghel was; oversulcx Paulus en seght dat niet vanden Doop; Met ongheleyckelijck vaster fundament soude ick hem konnen nemen tot ons voozdecl. 2. *Corinth. 1. 21. 22.* daer Paulus seyt: Die ons GHESALFT heeft is Godt; Die ons oock heeft VERZEGELT ende het onderpandt des Gheests in onse herten ghegeven.

Dese plaetse Pauli segghe ick soude ons beter konnen dienen / om te beghooven dat ten minsten eenige Salvinge, een Sacrament is / als de plaetse Pauli Rom. 4. v. 11. Partije kan dienen om te bewijzen dat den Doop een Sacrament is: Want daer den H. Apostel niet van den Doop, maer van van de Besnydenisse, seght dat sy aen Abraham, een teecken, en zeghel was / daer seyt hy van eenighe Salvinge, dat sy een Zeghel, ja / een onderpandt is des H. Gheests, ofte ghenade Godts / die in onse herten ghegeven wort. De wijle dan hy Partije het wesen eens Sacraments / naemelyck bestaet in de bereeckeninge, ende verze gelinghe, der gedaen

genade Gods / ende dat Paulus van de salvinghe seyt dat zy ons verzegelt, ende een onderpandt is van het geuen des H. Gheestes (want soo den Dordrechtichen Bijbel seyt Num. 48. de salvinghe, verzegelinghe, ende onderpandinghe, dienen tot een eynde) soo soude moeten volghen uyt de leeringhe van Partije dat ten tyde vande Apostelen / eenige Salvinghe een Sacrament was.

Dyt alles dat tot noch toe gheseyt is / maecke ick mine slot-reden.

Dyt al het ghene dat van den Doop woxt gheseyt in de Schrifture (soo als wy boven gheseyt hebben) beslypt Partije dat den Doop is een waerachtich / ende oprecht Sacrament.

Maer al het selve / ende op de selve maniere woxt in de Schrifture gheseyt van het H. Olyffel.

Soo beslypten wy dan hier uyt / dat het H. Olyffel mede is een waerachtich, ende oprecht Sacrament.

HET TWEEDE DEEL

Opworinghen van Partye.

HET I. CAPITTEL.

De eerste opworinge wort wederleyt.

K Emnitius *s. parte examinis fol. 237.* seght dat wy onse salvinghe met olve souden afghelent hebben van de oude ketters / 't sy die Valentinianen gheuoemt wierden / 't sy Heracloñiten.

Antwoorde.

Daerom en seght Kennicius niet alsoo wel / dat wyse afghelent hebben vande Apostelen want daer

Daer wort immers *Marci 6. v. 13.* soo klaer gheseyt vande Apostelen als men kan: Sy salden veele siecken met olye: Ende Everaert Schuyt alsoo duppelijck / in *syna nootwendighe consideratien pag. 115.* Wy loochenen niet, dat het Olyffel ten tijde der Apostelen in ghebruyck is gheweest; gantschelijck niet.

Doch op dat men d'ontrouwichheit / ende bezoch van Kemnitijs magh sien vooz de oogh: Laet ons hoozen wat de Vaders vande die oude tijden segghen / hoe die voornoemde Ketterz gesalft hebben.

Voor eerst van de Heracleoniten spreeckt den H. Epiphanius aldus *Heresi 36.* Sommighe van haer smijren altemet olye ghemengelt met water op het hooft van den overleden: Andere eenighe salvinghe, de welke ghenoeemt wort, het sap van den Balssem, ende waeter: s'hebben nochtans eene aentoeppinghe die gemeyn is, ende de aentoeppinghe is dese: *Messia, Vphareg, Namempstaman, Chaldaan, Mesomodaëa, Acpisane, Pseuva, Iesu Nazaria:* ende dit doen sy, op dat die, de welke dese aentoeppinghen in 't afscheyden van 't leven ontfanghen, met water ende olye, ofte balssem samen ghemengelt, souden mogen, ongrijpelijk, ende onsenlijck worden aen de overighe krachten, ende Prinsdommen, op dat haren inwendighen mensch (te weten de ziele) onzichtbaer passere.

Ten tweeden den H. Augustinus *Heresi 16.* ghetuyght van die voozseyde Ketterz / dat sy hare steruende menschen ranzoneren, op een nieuwe maniere, dat is, door olye, balssem, ende water, ende door aentoeppinghen, die sy met hebreuwlsche woorden spreken over hare hoofden.

Deselue bykans heeft den H. Irenæus *Lib. 12 Cap. 18.*

Wat ghelijckemisse is hier tusschen onsz en dese Ketterz?

Sy salden met olpe / balssem / ende water.

Wy alleen met supbere olpe.

Sy spraccken dese woorden: Messia, Vphareg, Namempstaman &c.

B

Wp

Wp niet sulckx.

Sp salden oock hare dooden soo als Epiphanius sept.

Wp niet.

Sp meynden dat hare salvinghe de kracht hadde om de zielen onzichtbaer te maecten voor de dubbels / op dat sy van haer niet en souden gegrepen worden.

Wp segghen met Jacobus dat de sonden van de siecken vergheben worden.

Hier siet ghy dat alles verschillende is: oerfulckx 't is onwaerachtich dat onse salvinge afgheleent is van de Heracleoniten.

HET II. CAPITTEL.

Tweede opworpinghe wort wederleyt.

Ioannes Calvijn *Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 18. 19.*
Imaect dit ghevolgh.

Indien het Olyffel een Sacrament is: soo soude dan oock / het badt-waeter van Siloë, daer den blinden met sich te wasschen / is siende gheworden; ende het slijck uyt speecksel / en stof ghemaeckt 't welck Christus ghebruyckt heeft om eenen anderen blinden 't ghesicht te geven / moeten Sacramenten wesen; maer dit en sijn gheene Sacramenten gheweest / ergo noch oock het Olyffel.

Antvvoorde.

Dese slot-reden en kan niet bestaen ten zy dat men te vozen bewijse / datter allesins ghelijcknisse is tusschen het Salven met olye, ende tusschen het wasschen met het water van Siloë, ende het bestrijcken met slijck ghemaect uyt speecksel en stof, maer daer is meer verschil tusschen het een / ende het ander / alser is tusschen Hemel / ende Aerde / ergo

ergo 't en volght geenfins niet / indien het een /
een Sacrament is / het ander moet oock een wesen.

Merck nu het verschil.

Voor eerst. De salvinghe met olye daer van den
H. Jacobus spzeekt wozt GEBODEN, want daer
wozt gesept: Roept de Priesters.

Ten tweeden. Die salvinge moet gheschieden met
GHEBEDEN de woorden Jacobi sijn klaer: Dat
sy over hem bidden.

Ten derden. Die salvinghe moet ghedaen worden
van seckere gheselde Personen / te weten / de
PRIESTERS OFTE OYDERLINGEN Dat hy de
Priesters roepe.

Ten vierden. By die salvinghe wozt gheboeght /
VERGEVINGHE DER SONDEN: Indien hy sou-
den sal ghedaen hebben, sy sullen hem vergeven
worden.

Ten lesten. Dese salvinge siet op alle siecken name-
lijk die op haer sterben ligghe (soo wy hier
naer sullen sien) want Jacobus spzeekt met eenen
siecken aen / gheijck Christus dede / als hy die
twee blinden eick in 't besonder / met besondere
middelen ghenas / maer hy spzeekt in 't ghe-
meyn aen de Chyistenen: Iffer yemant krank on-
der u? &c.

Diet eene van alle dese boozsepde omstandic-
heden / ende conditien de welke vereyscht wo-
den tot de salvinghe met olye, en isser te binden in
het wasschen met water van Siloë, ofte in het bestrij-
ken met slijk ghemaect uyt speecksel, en stof; want
hier en spzechtmen noch van ghebodt, noch van
ghebeden, noch van Priesters, noch van vergevin-
ghe der sonden, noch in 't ghemeyn; **So** en kan
dan dese slot-reden van Joannes Calvijn niet be-
staen: Indien het Olyffel een Sacrament is, soo sou-
den oock het Water van Siloë, ende het slijk ghe-
maect uyt speecksel, en stof, moeten Sacramenten sijn:
Want de wyle daer ter werelt gheene gheijck-
nisse en is tusschen het een / ende het ander (soo

als nu behoort is) soo en kan men van het een niet segghen / 't ghene men seght van het ander.

HET III. CAPITTEL.

Derde opworinghe wort wederleyt.

Daer de uytwerkinghe van eenighe saecke komt te cesseren / daer en is de saecke selfs niet meer nut.

Maer de uytwerkinghe vande Salvinghe, die ten tijde Jacobi ghebruykelyck was / komt te cesser.

Ergo de Salvinghe selve / en is niet meer nut; soo wort sy dan te vergheefs noch ghebruyckt.

Daer / dese uytwerkinghe der Salvinghe ten tijde Jacobi, was het ghenesen des lichaems: Die en volght nu niet meer op de Salvinghe: soo is dan de Salvinghe selve / saemen met haere uytwerkinghe te niete.

Antwoorde.

Ick loochene dat de ghesontheyt des lichaems, die welcke op de Salvinge met olye te tijde Jacobi plocht te volghen / niet meer naederhant ghevolght is. Contrarie getuygen ons verscheyden oude schryvers / en vaders.

Voor eerst den H. Calixtus Paus / ende martelaer / by Burchardus *Lib. 18. Cap. 2.* spreekt aldus: Nu is het de ghewoonte der kercke, dat de siecken gheheylighde olye ghebruyken, ende r'samen met het ghebedt worden ghenesen.

Het selve ghetuyghet van synen tijt met de selve woorden den Eerw. Beda schryvende op het vijfde Capittel vanden H. Jacobus Apostel.

Ten tweeden het Concilie van Chaalons. Die medicijn

dieijne en moet niet kleyn gheacht worden, de welke de siecken der ziele, ende *des lichaems gheneest.*

Merckt **indien** dooz het H. Olyffel, op die tyden/ gheene lichaemelijche siecken en wierden gheneesen / hoe soude het dooznoemde Concilie dit soo openlijck / ende vermerelijck durben segghen hebben ?

Ten derden het Concilie van Aken sprekende van dit Sacrament seyt / dat men ghelooft daer in besloten te sijn de behoudnisse der siecken.

Ten vierden den H. Petrus Damianus *Serm. 4. da Dedicat* : siet ghy wel hoe dat de handt des Priesters het lichaem der siecken oprecht ?

Ten vijfden ober dupsent jaren (soo als Surius ghetuyght *in vita s. Launomari*) heeft den H. Launomarus, dooz het H. Olyffel gheneesen / een edele jonck-vrouw die nu ghedespereert was / ende een edelman die swaerlijck was overballen met de gheraechthept. **T**selve heeft op die tyden ghedaen den H. Clarus.

Ten lesten ghetuyght Paludanus dat t'sijnen tijde eenen sekeren siecken is gheneesen gheweest in alle die lidmaeten / de welke ghesalft wierden.

Ten lesten Perrus de Soto *Dist. 4. q. 18. Conclus. 2.* Dae dat hy gheleert heeft dat dooz de voorszichtigheyt Godts / ende dooz de kracht van dit Sacrament / de ghesontheyt ghegheben wort / soo voeghter hy by : T welck veele bekennen gheproeft te hebben.

Tis dan onwaerachtigh (ten zy datmen de heele outhepde beschuldighen van leughen) dat de upwerckinghe der salvinghe met olye namelijck de ghenesinghe des lichaems , cesseert / ofte ophout. **D**och ghenomen het soo ware ; soo ist even wel mede onwaerachtich / dat daerom / de voorszepde Salvinghe , als onnuttich wesende / moet cefferen / oft e phouden. **W**ant

Sick vraghe van Partije , of de Salvinghe , die ten tijde der Apostelen ghebruykelijck was / ende

van de welke Jacobus hier spreekt; soo de licha-
men ghenas, dat sy niet saemen medebzacht verge-
vinghe der sonden?

Seght gy dat dit niet saemen en ginck? soo wort
ghy vanden Apostel Jacobus, van contrarie ober-
cupghit door dese woorden: Indien hy sonden sal ghe-
daen hebben, sy sullen hem vergehen worden.

Seght ghy dat het saemen ginck? soo bekent
ghy dan/ dat die voornoemde Salvinge, twee ver-
schepden uptwerckinghen hadde / te / weten / de
ghesontheyt des lichaems, ende oock de ghesontheyt
der ziele. Waeghe nu voorder; welck van beyde
is de princpaelste? ofte die van t'lichaem, of die
vande ziele? sonder twyffel die van de ziele: wans
soo verre gaet de ghesontheyt der ziele, te boven de
ghesontheyt des lichaems, als de ziele weerdigher
is dan het lichaem.

Hier op maecke ick van dese volghende rede-
vinghe:

Als eenighe saecke twee verschepden uptwer-
kinghen heeft / waer van de eene princpaelder
is als de andere: alhoewel de eene cesseert / soo
lanck als de princpaelste uptwerckinghe blijft /
soo en moet die saecke niet verworpen worden/
ofte vooz onnuttich ghehouden.

By exempel: Een hozologie heeft als twee
uptwerckinghen: want het SLAET, ende het
WIIST: Salmen daerom een Hozologie moeten
verwerpen / ofte vooz onnuttich houden / om dat
het niet en WIIST, soo lanck als het noch SLAET?
Het WIISEN is t' minste / het SLAEN is het prin-
cpeelste / want soo lanck als het maer wel
SLAET kan de heele stadt haer behooylich ghes-
rief hebben / oock sonder het WIISFN, oversulck
en moet een hozologie dat wel SLAET, niet vooz
onnuttich ghehouden worden om dat het niet
en WIIST.

Soo gaet het met het H. Olyffel; ghy bekent mi
dat het ten tyde vande Apostelen heeft ghehad
twee

swaer verscheyden uytwerckinghen te weten de ghesontheyt des lichaems, ende de ghesontheyt der ziele: Maer ghy seght dat de ghesontheyt des lichaems nu ophout: ghenomen dat het soo zy (alhoewel contrarie blyckt uyt het voor gaende) de ghesontheyt der ziele, die blyft: ende ghy moet my bekenen dat dit de princepaelste uytwerckinghe is / ergo dese noch blyvende / soo en moet het H. Olyffel niet ghehouden worden voor onnutrich.

Ooch indien ghy my oock niet en wilt toestemen dat nu ter tyt door het H. Olyffel de zielen worden ghelesen: soo vraghe ick u / hoe ghy dit weet? want de ghesontheyt der ziele en kont ghy niet sien voor de oogh: wat sekerheyt dan dat nu ter tyt door het H. Olyffel, de zielen niet en worden ghelesen?

Seght ghy my: wy besuypen het een uyt het ander / ende om dat wy de ghesontheyt des lichaems niet en sien volghen, daerom besuypen wy dat oock niet en volght de ghesontheyt der ziele.

Indien dese slot-reden goet ware / soo soude men oock ten tijde vandē *H. Apostel Jacobus* op de selve maniere moetē redenē hebben: want niet allegaer die ghesalft wierden met olve verkregen ghesontheyt des lichaems, is seker, seght *Calvijn* by *Marloratus in cap. 5. Jacobi*, dat sy niet allegaer en sijn ghelesen gheweest, die ghesalft wierden; maer dit gheschiede nae den wille, ofte belieste des Heeren sooden *Dordrechtlichen Bijbel* spreect *Num 53.* soude men dan moeten segghen hebben / dat die de welke niet ghesont / wierden nae r'licham / oock niet ghesont wierden nae de ziele? hoe seght dan den *H. Jacobus*, dat aen den sicken de sonden sullen vergeven worden?

Ten anderen den *H. Augustinus ep. 23.* ende den *H. Ephiaphanius Heresi 30 capite ultimo.* ghetuyghen dat t'haeren tijde veel lichaemelijck wierden ghelesen door het ontfanghen des *H. Doops*: om dat nu ter tijdt misschien niet sulcx en gheschiedt, magh

men daer upt beslupten / dat den mensch doos
den Doop, niet inwendichlyck vernieuwt / ende
ghenesen wort

HET IV. CAPITTEL.

Vierde opworpinghe wort wederleyt.

Ioannes Calvijn *Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 21.* Ja-
cobus seyt hy / wil dat men alle de ghene die kranck
sijn, sal salven: Maer de Roomsche en salvende kranck-
ke niet, maer besmeeren de half doode lichamen met
haer vet, als de ziele nu tusschen de lippen is, ofte
(gelijk sy spreken) in 't uysterste.

Alsoo spreekt oock nae zynen meester / Everaert
Schuyt in *synne nootwendighe consideratien pag. 116.*
Den H. Apostel Jacobus, seyt hy / wil dat alle kranck-
ken met olye sullen ghesalft worden; maer de Papi-
sten stellen, dat men alleen het Olyffel sal ghebruy-
cken aen soodanighe die half doot zijn, die nu ligghen
en ziel-tooghen, daer gheene hope ofte appaerentie en
is van opkomen.

Antwoorde.

Onaenghesien de ongherijnde maniere van
spreeken van Calvijn, als hy het salven, spotg-
ghewijs noemt besmeeren, ende de olye het vet:
soo ist ten eersten onwaerachtich dat wy de half
doode lichaemen alleen / salven met olye.

Ten anderen 't is onwaerachtich dat Jacobus
spreekt van alle soorten van siecken in 't ghemeyn /
maer dat hy alleen spreekt van die siecken die
vast ligghen te bedde / bethoone ick upt Jacobo
selve volghens den Grieckxschen text / ende dien
van den Dordrechtchen Bijbel.

Voor eerst seght Jacobus volghens dese twee
voornoemde terten / dat Godt den siecken sal OP-
RECH-

RECHTEN, in 't Griec: *Ευσις*, soo spreekt hy dan alleen van siecken die vast ligghen; want de ghene die gaen / ende staen / en mach men nies segghen / dat sy opgherecht worden.

Ten tweeden ghebzupect den H. Jacobus het Griecx woordcken: *Καμωρα*, 't welck beteekent eenen siecken die bewijckt, ofte soo de Grieken dat somwilen ghebzupecten voor yemant die op sijn sterven licht: Ergo hy spreekt alleen van siecken / die op haer upterste ligghen / ofte in 't perijckel van sterben zijn.

Ten derden: Indien hy sprake van alle siecken in het ghemeyn / oock die gaen ende staen / van kreupelen / blinde etc. wat was het van noode te segghen / dat men de Priesters sou roepen / ende tot den siecken inbruyngen? want indien hy niet te bedde en laeghe heel krank / hy kost selve by de Priesters gaen.

Ten vierden. Indien de Priesters den last wiert opghelept van alle siecken / hoedaenigh sy mochten wesen / te salven met oyle, sy en souden daghelijcks van 's morgens tot 's avonts niet anders te doen hebben: Maer by den H. Apostelen Paulus, ende Petrus worden op verscheyden plaetsen noch andere ampten vertelt die de Priesteren ofte Ouderlinghen eyghen zijn / ergo Jacobus en kan hier niet spreken van alle siecken te salven in het ghemeyn / ofte andersints en souden de voorszeyden Priesters / ofte Ouderlinghen voldoende aen 't ghebodt van Jacobus, niet konnen holdoen aen 't ghebodt van Paulus, ofte van Petrus.

Ten lesten. By soo verre den H. Jacobus spreekt van alle siecken in het ghemeyn / soo spreekt hy oock van de siecken van onse tijden / hoe komt het dan dat Partije niet eenen siecken en salft?

HET V. CAPITTEL:

De vijfde opworpinghe wert wederleyt.

Jacobus schryft de verghebinghe der sonden /
Ende de ghesontheyt / het ghebedt des gheloofs
toe ; Ende het ghebedt des gheloofs sal den siecken
helpen , maer de Papisten schryven die gaven de
salvinghe toe.

Antwoorde.

Is soo / wy schryven de ghenefinghe des
lichaems / als 't Godt soo beliet / ende de ver-
giffenisse der sonden / aen de salvinghe toe / maer
wy en loochenen niet dat dese uytwerkinghen
moeten mede toegheschreven worden aen het ge-
bedt : Ter contrarien wy houden het gebedt dat
wy over de siecken in de salvinghe spreken / vooz
de forme der salvinghe , vervolghens vooz een we-
sentlijk deel van de selve.

Du ick neme de woorden aen van de H. Jaco-
bus : Ende het ghebedt des gheloofs sal de siecken hel-
pen : Maer ick segge / dat hier uyt niet en volght /
dat daerom de verghebinghe der sonden / ende
ghesontheyt niet mede en moet toegheschreven
worden aen de salvinghe : ick bewijse dit uyt an-
dere schryftuer-plaetsen / daer twee verscheyden
oorsaecken worden verhaelt van eenighe uyt-
werkinghe / soo nochtans dat de selve uytwer-
kinghe toegeschreven wort aen de eene.

De eerste Schryftuer-plaetse staet *Actor. 8. v. 15.*
17. 18. Daer wort gheseyt dat de **H. H.** Aposte-
len Petrus en Joannes ghesomen sijnde te Samarien
voor de Samaritanen hebben ghebeden , dat sy den H.
Gheest mochten ontfanghen : Daer naer wort ghe-
seyt : Dat sy de handen leyden op haer , ende dat sy
ont-

ontfanghen den H. Gheest.

Hier hebt ghy eerst het GHEBEDT, ten tweeden HET OPLEGGEN DER HANDEN. Wie sal durben segghen / dat het GHEBEDT der Apostelen / niet grootelijck gheholpen en heeft tot het ontfanghen van den H. Gheest dies niet teghenstaende / soo wort het ontfanghen van den H. Gheest alleen toegeschreven aen het OPLEGGEN der handen: Want daer wort gheseyt: Sy leyden de handen op haer, ende sy ontfingen den H. Gheest: daer naer: Als Simon sagh dat door de oplegginghe van de handen der Apostelen de heylighe Gheest ghegheven wiert: **Wederom:** Geest my oock dese macht, op dat, *soo wien ick de handen oplegghe*, hy den H. Gheest ontfanghe.

Alhoewel dan / buyten alle twijffel / het gheben vanden H. Gheest / soo wel / jaer meer / most toegeschreven worden aen het GHEBEDT der Apostelen als aen het OPLEGGEN DER HANDEN, soo ist nochtans dat de Schrijfture dit alleen toeschijft aen r'leste; Ergo alhoewel den H. Jacobus het vergheben der sonden / ende ghesonthepdt schijnt toe te schryven aen het GHEBEDT DES GHELOOFS, hier uyt en volght niet dat de selve gaben niet mede en moeten toegeschreven worden aen de SALVINGHE.

De tweede Schrijftuer-plaetse deses aengaende staet *Marci 16. 16.* daer Christus seyt: Die ghelooft sal hebben, ende ghedoopt sal sijn, sal saelich wesen: maer die niet en sal ghelooft hebben sal verdoemt worden.

Hier worden eerst twee oorzacken gestelt van onse saelicheit / te weten / HET GHELOOVE, ende DEN DOOP. waer mede Christus ghenoech te kennen gheeft, dat indien ymandt dese alle beyde veronaecht saemt / dat hy syne saelicheit sal verliezen; jaer hy seghet dat uytzuckelijck aengaende den DOOP *Ioannis 3. v. 5.* Ten sy dat ymant herboren worde uyt het waeter ende den H. Gheest,

by

hy en kan in t'rijcke Gods niet ingaen. Dies niet te ghesstaende soo en wozt hier maer ene oorzacke van onse verdoemenisse verhaelt / te weten Ghebreck van Geloove: Gelyck hier uyt niet en volghet dat onse verdoemenisse niet mede en moet toegeschreven worden aen het ghebreck des Doops, om dat dit hier niet met platte woorden gheseyt wozt / alsoo en volghet het bock niet / dat by Jacobus de vergevinghe der sonden / ende ghenesinghe des schaems / niet moet toegeschreven worden aen de SALVINGHE, alhoewel dat die gaben maer schynen toegeschreven te worden aen het GHEBEDT.

De derde Schryftuer-plaetse is te vinden in den brieft des H. Apostels Pauli tot Titum c. 3. v. 5. daer hy seyt: Christus heeft ons saelich ghemacckt door het BADT der wedergeboorte, ende vernieuwinghe des H. Gheests.

Dat my Parije eens segghe of het Sacrament des Doops alleen bestaet in het BADT, ofte afwasschen des waters: Sy sal my segghen dat dit maer een deel daer van is; gheeft my dan het ander Deel: Ick doope u inden naeme des vaders &c. De woorden moeten komen by t'Element/ende het wozt een Sacrament: seer wel. Gelyck Paulus handelende hier vanden H. Doop / alleen van het BADT ofte water spreekt / segghende dat Christus ons saelich heeft ghemacckt door het BADT, sonder daer by te voegen de woorden, die nootsaekelijck vereyscht worden tot den Doop / stellende alleen een Deel des Sacraments / vooz het Gheheel, alsoo seght Jacobus dat het GHEBEDT den siecken sal opzechten etc. Stellende mede een Deel vooz het Gheheel. Du gelyck het niet en volghet dat Christus ons heeft saelich ghemacckt dooz het een Deel des Doops / ende niet dooz het ander, om dat Paulus maer een Deel verhaelt: Alsoo en volghet het bock niet dat de siecken verghevinghe der sonden ende ghesontheydt verkrijght dooz het GEBEET,
ende

ende niet dooz de SALVINGHE om dat Jacobus die gaven toe schryft aen een Deel alleen.

Doch een vzaeghe eer ick dit Capittel slupte: Indien de ghesontheydt des lichaems (soo Partije be- gheert) alleen toe te schryven is aen het GHE- BEDT; vzaeghe dan/ of op de GHEBEDEN der Predicanten, die sp doen by de siecken wel opt ee- nige gesontheyt daetelyck gevolght is? seght ghy dat ja? dat moet in 't besonder verhoort worden: want ick houdet met Erasmus Roterodamus die seyt De Predicanten, en hebben self niet eenen kreupelen hondt konnen ghenesen: Doch dat daer gheleaten. Seght ghy dat de ghesontheydt des lichaems niet en volght? soo argumentere ick aldus met Partijes eyghen reden: Partije seght teghen ons/ dat daer om de salvinghe met olye onnutlich is/ ende over- sulcx niet meer ghebruyckelijck/ om dat de siecken daer dooz niet meer lichamelijcke ghesontheydt bekomen.

Maer wy sien vooz de oogh/ dat de siecken mede gheene ghesontheyt des lichaems en beko- men dooz de Ghebeden/ die de Predicanten over haer/ ofte by haer spreken.

Ergo die Ghebeden sijn onnutlich ende niet ghebruyckelijck/ ende vervolgens moeten afghe- schaft worden.

HET VI. CAPITTEL.

Sesse opworinghe wort wederleyt.

EVeraert Schuyt in sijne *nootwendighe consideratien* pag. 116. argumenteert in deser voeghen: Wy segghen dat het Olyffel alleen gheweest is eene ce- remonie, waer door de siecken, ende krancken met olye ghesalft wesende, miraculeuselijck ghesont wier- den. Welcke gave der gesontmaeckinghe, met alle an- dere mirakelen cesserende, soo houden met eenen op de
uyter-

lijke ceremonien, die onttrent die saecken plachten gebruyckt te worden.

Desghelycks den Dordrechtschen Bijbel op het 5. Cap. Jacobi Num. 51. In de olye en was gheene verborgene kracht om de siekten te ghenesen, maer sy ghebruyecten de selve als een extraordinaris reecken, waer uyt bekend wiert dat door haeren dienst sulck een miracckel van Godt gheschiede tot bevestinghe van hare leere, welcke gave van mirakuleuse ghesontmakinghe alsoose nu veele hondert jaren opgehouden heeft, als niet meer noodigh sijnde, overmits de evangelische leere ghenoeghaemlyck met miracckelen is bevesticht, soo wort te vergheefs, ende spottelijck dit uytterlijck reecken noch huydens-daeghs als een Sacrament ghebruyckt.

Joannes Calvijn *Lib. 4. Instit. Cap. 19. §. 19.* Godt en doet nu gheene miracckelen door de handen der Apostelen, want die gave was alleenlijck voor eenen tijt, ende is oock eensdeels door de ondancckaerheyt der menschen terstont vervallen.

Den Bijbel van Geneven op het 5. Cap. Jacobi Num. 17. 18. Dese salvinghe was eene tijdelijcke ceremonie, ende manier van doen, ghelijck als men *Marci Cap. 6. v. 13.* sien mach, de welcke metter beteckende saecke, namentlijck de gave der ghesontmaeckinghe, over meer dan veerthien hondert jaren opgehouden is, ende daerom doen sy als de Simmen die het selve nu ter tijdt noch ghebruycken, en naespelen willen, ende de gave der ghesontmaeckinghe niet en hebben.

Antwoorde.

Ick loochenen alles wat hier gheseyt wort.

Ten eersten ick loochene dat die salvinghe / ten tijde Jacobi, enckelijck was eene mirakuleuse ghesontmaeckinghe.

Ten tweeden ick loochene dat den H. Iacobus van de selve salvinge spreccke / daer van den

Fl.

H. Marcus handelt aen syn 6. Capittel.

Ten derden. **Ick loochene / dat de gabe der gesontmaeckinghe in de Kercke / terstont vervallen is, soo Calvijn spreeckt / ofte dat sy over meer dan veerthien hondert jaren opgehouden is, soo den Bijbel van Geneven bemerckt. Elck deel in't besonder sal ick goet doen.**

§. 1.

HET EERSTE DEEL.

Wordt bewesen dat de salvinghe met olye daer den H. Jacobus van spréecke niet enckelijck mirakuleus is gheweest.

Ick betoone dat ten eersten upt het eerste deel van het verhael Iacobi.

Eerst dan seght den H. Apostel : Iffer yemande kranck onder u ? hebbe boven bethoont / dat dooz dit woorden kranck / volghens den Griekxschen text / moet verstaen worden / eenen siecken die te bedde light ofte in 't perijckel van sterven, ofte op sijn uysterste. **Indien dese salvinghe alleen miraculeus hadde gheweest / dan soude Iacobus sonder twijffel niet alleen dese salvinghe aenghepzen hebben aen siecken die in haer uysterste ligghen / maer aen alle siecken in het ghemeyn / dat is / sock aen kreupelc, blinde, doove, die pijn in 't hooft hebben, of in de maghe, of gequest sijn, &c. Want die kosten soo wel dooz miraeckel ghenesen worden / als men haer soude salven met olye / dan andere; maer dit en heeft den H. Apostel niet ghedaen / ergo't is een secker tecken dat sy hier van wat anders spreeckt als van een miraculeuse salvinghe.**

Ten tweeden seght den H. Iacobus, dat sy de **Priesteren, ofte de ouderlinghen roepe. Hier vzar ge ick**

ick / of alle de Priesteren ofte ouderlinghen soo veele
 alffer waren in die tyden / de gave hadden van
 ghesontmaekinghe? seght ghy dat ja? dat moet
 ghy uyt schrifture verhoonen / ghemercht den H.
 Paulus seyt 1. Cor. 12. 30. dat sy niet alle en hebben
 de gave der gesontmakingen. seght ghy dat neen? soo
 en moest dan den H. Iacobus (indien hy alleen van
 miraelckel sprack) niet segghen: Roept de Prieste-
 ren ofte de ouderlinghen, maer roept die / de wel-
 ke de gave der ghesontmaekinghen hebben / want
 alle ouderlinghen en hadde die gave niet.

Laet ons nu voorders ondersoecken het tweede
 Deel van den discours des Apostels Jacobi.

Voorders seyt hy: Het Ghebedt des gheboofs sal den
 siecken behouden, ende den Heere sal hem oprechten.
Dese belofte en kan niet enckelijck sien op eene
 lichaemelijke ghesontmakinghe: want / of alle de
 siecken die ghesalft wierden / souden altyde ghe-
 sont geworden hebben / of niet altyde: Seght ghy
 altye? soo en souder dan niemant ten tijde der A-
 postelen ghestorven sijn; als die alleen / die het ge-
 bodt des Apostels niet en wilden ghehoorsamen /
 de welke / blypen twyffel / seer weynich souden
 gheweest sijn / de wijle het niet waerschynelijck
 en is / dat ymant eene soo lichte medicque soude
 veronachtsaemen: Soo en werden sy dan niet
 allegaer / ende niet altye ghenesen: Ergo soo moet
 men segghen / ofte dat dese absolute belofte Jacobi
 valsch is / t'welck ongerijmt is / ofte dat dese be-
 lofte naemelijck siet op de ghesont-makinghe der
 ziele, Ergo Iacobus en spreekt niet enckelijck van
 ene mirakuleuse ghesontmakinghe des lichaems.

Ten lesten seght den H. Apostel: Indien hy sonden
 sal ghedaen hebben, sy sullen hem vergheven worden:
Dese woorden sien soo klaer op de ghenefinghe der
 ziele, datter niet een siet tegen te segghen en valt
 ende t'is seker dat de gave der ghesontmakinghe siet
 op het lichaem: Ergo Iacobus en spreekt hier niet
 enckelijck van eene mirakuleuse ghesont-makinghe
 des lichaems.

Som.

Somma **Leest dat heel Capittel vanden H. Iacobus**, ghy sult daer menighe vermaeringhen vinden / die niet alleen en behoopen tot de ghene die doe ter tijt leesden / maer soek tot alle volgende Christenen. v. 7. seyt hy: Sijt verduuldich. v. 12. seyt hy / en wilt niet sweiren. v. 13. Iffer ymant droef onder u, dat hy bidde. v. 16. Belijdt malkanderen de sonden. *Partije moet my bekenen dat dit altemael soo wel aen ons wort gheseyt / als aen de Christenen van die tyden / jaer sy bethoont dat metter daet / nameijck / als sy haer bereyvt maeckende tot het Nachmael, malkanderen de sonden belijden: Ergo als Iacobus daer tusschen stelt dese woorden: Iffer ymant kranck onder u? die roepe de Priesteren, &c. dat wort mede tot ons gheseyt: soo en wort dan hier niet gesproken van eene gave der lichamelijcke ghesontmakinghe, die moest ophouden (soo Partije wilt) maer wel van een Sacrament, ende Sacramentele ghenesinghe der ziele, die altyt moest dueren.*

§.

HET TWEEDE DEEL

Wordt bethoont dat den H. Iacobus niet en spreekt van de salvinghe met oleye, daer vanden H. Marcus handelt.

DEN H. Marcus aen sijn 6. Capittel en seyt anders niet / als dat de Apostelen veele sieken salften met oleye, ende dat sy ghesont wierden.

Voor eerst. **Dat is eene mirakuleuse ghesontmakinghe gheweest.** Dat blijkt hier upt om dat het ghestelt wort neffens het upwerpen der duyvelen: ende dat de Schyfture selve v. 15. dat krachten noemt. Ten anderen. **Alle de sieken / te weten / die welcke van de Apostelen wierden gesalft / wierden**

wierden daetelyck ghenesen; de woorden van Schrifture sijn klaer. Maer desesoo algemeene ende alreij, ende verstant, volghende ghenesinghe en kost niet toegheschreven worden/ aen eenighe natuerlycke kracht van de Olye, want alhoewel dat sy (gelijck Withakerus, ende Chemnicus) spreken van de olye van Palestina) een alder-upnememste remedie is/ soo ist nochtans/ dat sy geen natuerlycke kracht en heeft om alle siekten te ghenesen / noch min Alreij, noch veel min op de staende voet, soo moet-men dan segghen / dat dese ghenesinghe van de welke Marcus hier spreekt is enkelijck miraculeus geweest: maer volghens de bekentenisse van Partije self / soo wy oben gesien hebben / in de antwoorde van het 3. Capittel niet alle siecken die ghesalst wierden met olye/ daer van Jacobus spreekt / en wierden lichamelijck ghenesen; ergo daer is groot verschil tusschen de salvinghe Marci, ende die van den H. Jacobus.

Ten tweeden. Den H. Marcus en spreekt hier noch van eenigh Ghebede te doen / noch van besondere ghestelde Personen te roepen / noch van verginghe der sonden: Van dit altemael spreekt openlijck den H. Jacobus, ergo wederom daer is seer groot onderschept tusschen de salvinghe met olye, daer van Jacobus hier spreekt / ende tusschen die daer Marcus van handelt.

Woch voer t'leste / ick sal Partije toegheben / al wat ick kan: Laet ons dan nemen / dat ende Marcus, ende Jacobus van de selve salvinghe spreken; ick sal segghen/ dat sy by den H. Marcus wort inghestelt / ende dat by den H. Jacobus, de maniere wort nptghedrukt / met de welke sy moet bedient worden: want alsoo is het waerschijnelijck dat Christus Ioannis 3. Den Doop heeft inghestelt ende Matth. 23. heeft by de maniere uptgedrukt / hoe men moest doopen. Oste wel ick soude kunnen segghen / dat / ghelijck het water

van Siloë is gheweest een voorbeeldinghe des
Doops, alsoo de Salvinghe by den H. Marcus is ge-
weest / eene voorbeeldinghe des H. Olyffels.

§. 3.

HET DERDE DEEL.

Wort bewesen dat de gave der ghesontmaec-
kinghen niet terstont vervallen is, ofte
over meer dan veerthien hondert jaren op-
gehouden is.

Partije soude gheerne met Schifture bevestigen
datter gheene miraeckelen meer en gheschie-
den / ende laet haer voorszact / dat die plaetse
Pauli tot haer voozdeel is 1. Cor. 13. 8. Daer den
H. Apostel seyt: De liefde en vergaet nimmermeer,
'tzy de Prophetien te niete gedaen worden, 'tzy de talen
ophouden &c.

Deze plaetse en doet toch niet een hapsken ter
saecke om te bewyfen dat de mirakelen ophou-
den / want

Ten eersten, ghenomen ick toetsende dat de Pro-
phetien, ende talen vergaen syn / hier upt en volght
niet dat daerom oock de gave der ghesontmaeckinge,
met alle andere mirakels / vergaen is.

Ten tweeden: ick bevinde dat Partije, hier den
echtighen Griekeschen text / gantschelijck ver-
dzaept / en verbalscht heeft: want den Griekes-
chen ordinarijen text / noch d'oversettinghe van
Erasmus Rotterdamus, noch die van Arias Montanus,
noch die van den H. Hieronymus, en segghen niet/
soo als den Dordrechtischen Bijbel heeft: 'tzy
Prophetien, sy sullen te niete ghedaen worden, 'tzy
talen, sy sullen ophouden: den echtighen ende wa-
rachtigen Tex heeft: 'tzy dat de Prophetien te

niete ghedaen worden, 'tzy dat de talen ophouden, de liefde en vergaet nimmermeer: In dier voeghen dat den H. Paulus niet absolutelijck en seyt dat de Prophetien, ende talen sullen vergaen; maer alwaert saecken dat de selve verginghen / ende te niete gedaen wierden / dat de liefde al even wel blyven sal: ende daerom en deught mede de bemerkingsghe niet van den selven Dordrechtchen Bijbel Num. 23. de welke aldus luyt: op die woorden 'tzy talen sy sullen ophouden, namelijk, seyt hy / soo in dit leven, als die gavesal ophouden, ghelijck nae de tijden der Apostelen gheschiet is: Want dat is onwaersachtigh dat sy ophouden is.

Ten tweeden meent Partije dat de plaetse I. Corinth. 14.22. tot haer voordeel is / daer den H. Paulus seyt: soo dan, de vrende talen sijn tot een teeken, niet den ghenen die ghelooven, maer den ongelooigen: Dese plaetse en doet mede niet een sier ter saecke om te berhoonen dat alle de mirakelen / jae oock de Talen ophouden / want / ghemerckt Paulus hier seght / dat de Talen sijn vooz de Ongheloovighe, en datter nu ter tijdt noch menighe hondert duysent Ongheloovinghe, ende Heydenen, en Turcken, en Ioden, de heele werelt dooz / woorden ghevonden / aen de welke ofte het Evangelie verkondicht wort / of kan verkondicht worden / soo sijn van de Talen ende andere mirakelen noodich vooz die ongheloovighe; Ergo / volghens t'segghen Pauli soo en konnen sy terstont nae de tijden der Apostelen niet vergaen sijn / maer moeten dueren / soo anck als men Ongheloovighe vint. Want de talen sijn vooz de ongheloovige, in t'ghemeyn / oversulcx niet alleen vooz die van de eerste tijden / maer oock vooz die van de onse: Soo nochtans / dat niet alle de verkondighers des Evangeliums daer mede moeten begaest sijn (want dat en gheschiedde oock selfs niet ten tijde van Paulus) maer sommighe / dien het Godt belieft de selve te gheven / ghelijck hy oock metter daet aen sommighe niter tijdt inde Indische

Indische landen ghedaen heeft.

Der halven / soo is de Schryfture gantschelijck
aen Partije dies-aengaende contrarie / want heeft
Christus niet openlijck gheseyt *Marci 16. v. 17.*
Den ghenen die ghelooft sullen hebben, sullen dese te-
kenen volgen: In mijnen name sullen sy duyvelen uyt-
werpen, met nieuwe talen sullen sy spreken, ende soo
voorts. Ofte dit wort gheseyt van alle Gheloo-
vighe / ofte alleen van die van dien tijden? seght
ghy dat het alleen wort gheseyt van de eerste
Christenen / die of ten tijde / of terstont nae de tij-
den der Apostelen syn gheweest? Ich en kan dat
in dese woorden niet vinden / maer heel contrarie /
want Christus spzeect in 't ghemeyn van alle de
ghene die sullen ghelooven. Seght ghy dat het
doek moet verstaen worden vande volghende ge-
loovighe? soo duert dan die belofte Christi nu noch
ter tijt; ergo soo en is het uytwerpen der duyvelen,
het spreken met vrende talen, het opnemen van slan-
ghen, ende ghenesen der krancken, niet opgehouden
terstont nae de tijden van de Apostelen / maer
volghen nu oock de gheloovighe van onse tijden;
vervolghens is het onwaerachtich dat Ioannes
Calvyn seyt dat de gave der mirakelen alleenlijck was
voor den tijdt der Apostelen, ende dat sy terstont is
vervallen.

Voordets. Wy soo verre wy willen nennemen
't ghene den Bijbel van Geneven seyt: dat de gave der
ghesontmakinghe overmeer dan veerthien hondert jaren
is opgehouden: Soo sullen wy dan moeten seg-
ghen / dat den H. Augustinus gheloghen heeft / als
hy in een Capittel alken / dat is in het 8. Capittel
van het 22. boeck vande Stadt Godts, over de dertich
mirakuleuse ghesontmakinghen verhaelt / waer
van hy sommighe ghetuyghe vooz de ooghen ge-
sien 't hebben. Wy sullen Ambrosium van valschept
moeten beschuldighen als hy *Libro 7. epistola 55.*
alias *Sermone de SS. Vitale, & Agricola* miraeckelen
verhaelt die hy selve ghesien heeft. Desghelicke
sullen

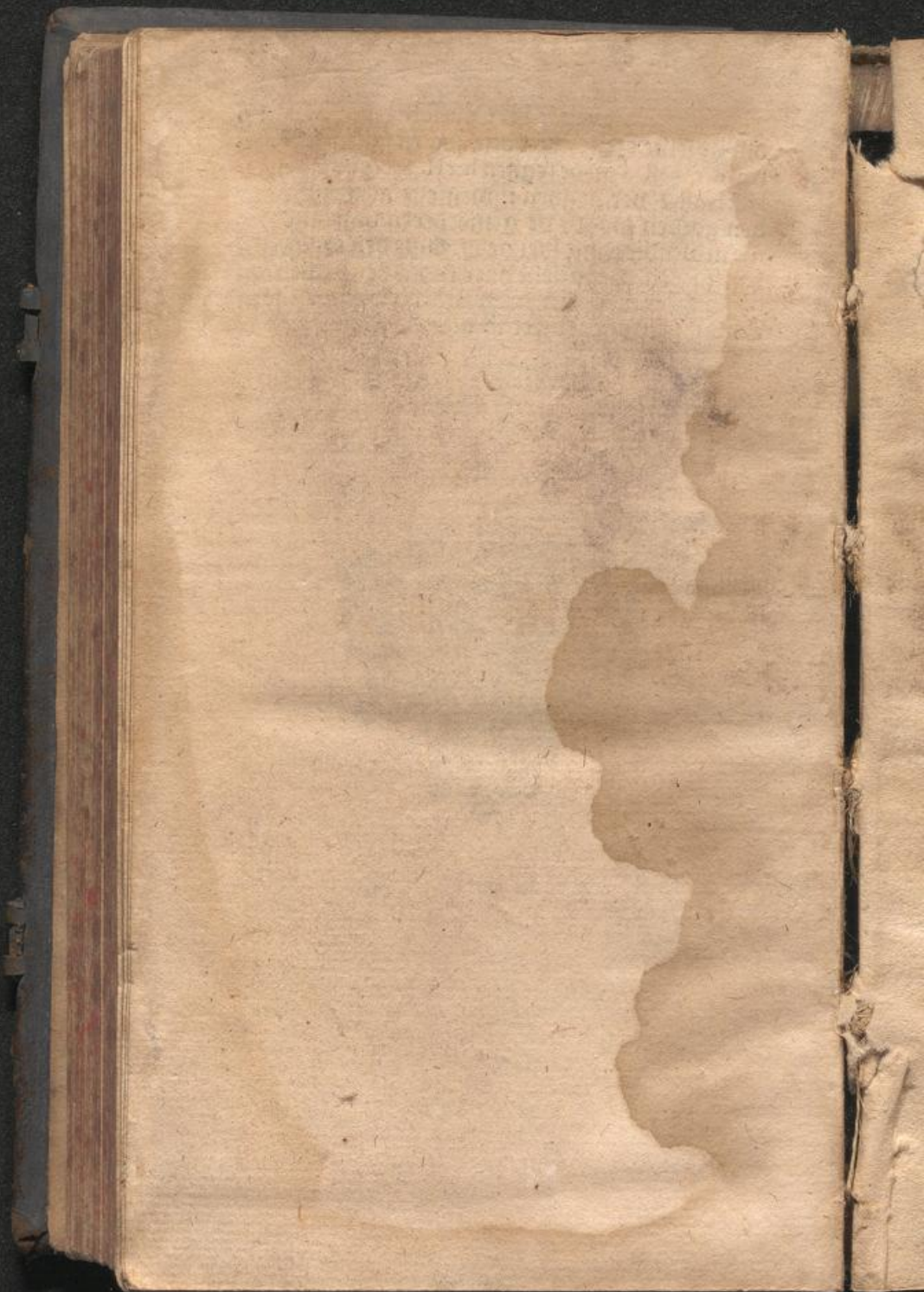
vooz leughenaers / ende valschaerts moeten passeren den H. Gregorius Naziazenus *orat. 3. in Iulian.* Den H. Hieronymus *adversus vigilant.* Den H. Gregorius Turonensis, die een heel boeck van mirakelen / ontrent / ofte 't zynen tyde gheschiedt / heeft gheschreven / den H. Gregorius Magnus deurgaens in syne schriften. Eusebius *Lib. 6. cap. 6.* Theodoretus *Libro 5. Cap. 21.* ende hondert andere soo Vaders / als andere Schryvers : Maer dese allegaer te doen passeren vooz valschaerts / en leugenaers / is gantschelyck onredelyck / ende ongherymt / ergo 't is gantschelyck onredelyck / ende ongherymt te segghen / dat de mirakelen, namentlyck der ghesontmaeckinghe over meer dan veerthien hondert jaeren sijn opgehouden.

Woch / alhoewel wydit noch altemael een Partije (teghen het alghemeyn gheboelen / ende ooghblyckelycke ghetuyghenissen van de heele wereldt) toestemden ; soo en kan sy het minste niet winnen teghen het H. Olyffel. want gemercht wy/boven, haer overtuyghyt hebben / dat de Salvinghe met Olye, van de welcke den H. Iacobus hier spreekt / niet en is gheweest enckelyck eene gave van mirakulose ghesontmakinghe ; alhoewel van alle de mirakelen ophielden / soo soude even wel de selve Salvinghe noch hedensdaechs moete dueren / want sy en woxt geensins gheselt in 'tghetal der Mirakelen, maer wel der waerachtighe, ende oprechte Sacramenten : maer de oprechte Sacramenten Christi, moeten dueren soo lanck als de kercke Christi duert / ergo het H. Olyffel moet mede dueren soo lanck als de kercke : Nu ist seker dat de poorten der hellen tegen de kercke Christi noyt pers en sullen vermoghen : ergo schoon onse Partije, nu onse Salvinghe spottelyck noemt / eene Besmoutinge, soo als Everaet Schuyt doet *Pag. 116.* nu eene stinkende olye, dan eene besmeeringhe met vet, nu eene Grouwelycke olye ghelyck Calvijn doet *Lib. 4. In-stit. Cap. 19.* ende dat sy alle ander ghewelt doet / om

om de selve te niere te doen / soo en sullen de Poor-
 ten der hellen mede teghen het H. Sacrament des, O-
 lyffels niet vermoghen: wensche alleenlyck dat
 den goeden Godt / de gemoederen van onse Par-
 tije inwendichlyck met de H. Olype des H. Geests
 wil souden / de welke haer mach versachten om
 den hals te buygghen onder het waerachtich jock
 Christi, het weck soeter is als olype. Amen.

Vidit & approb. G. Voochts.

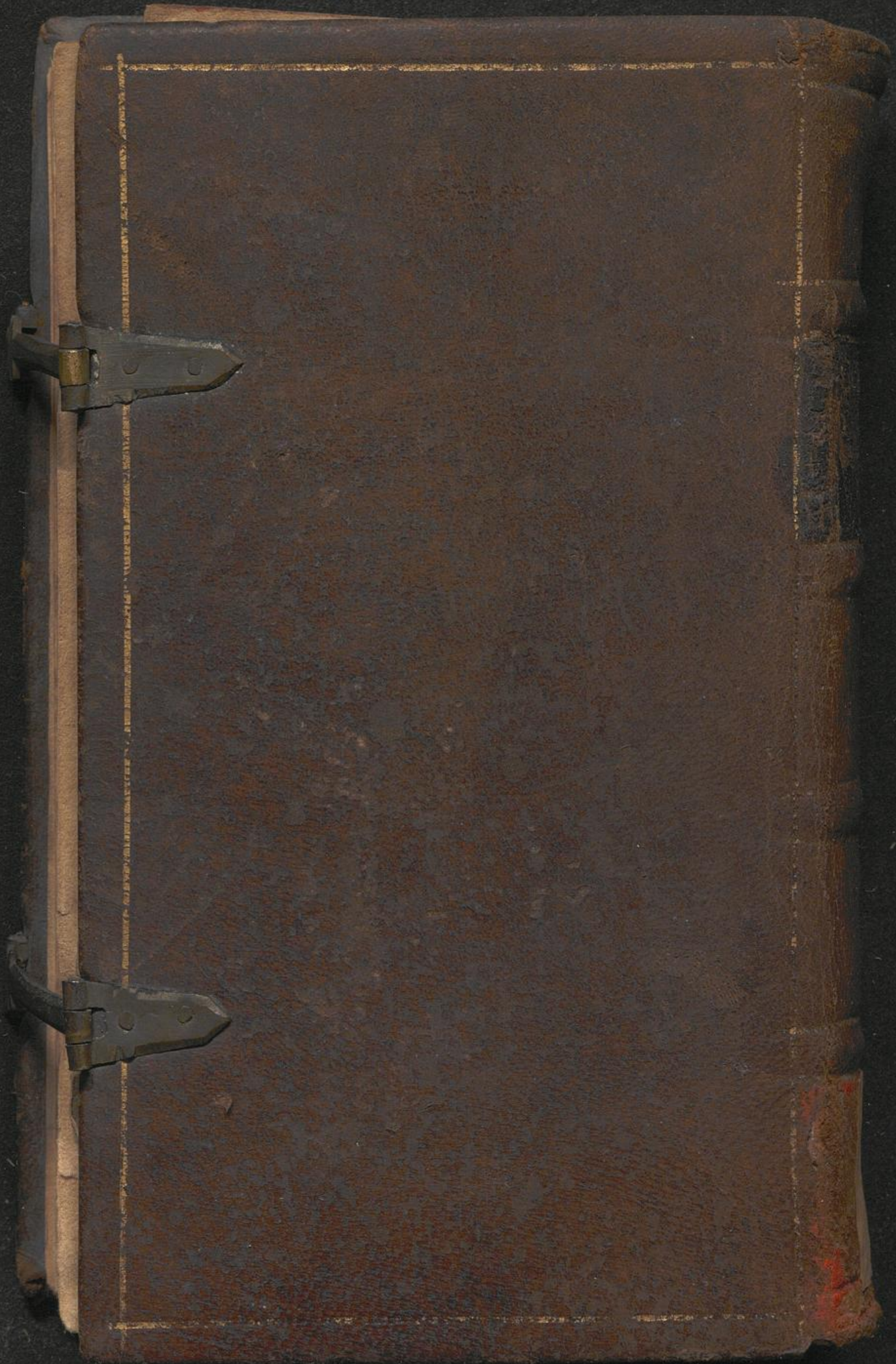

CONTROVER.
DE LA JEANNE D'ARC.
PARIS. I.

Th
6190